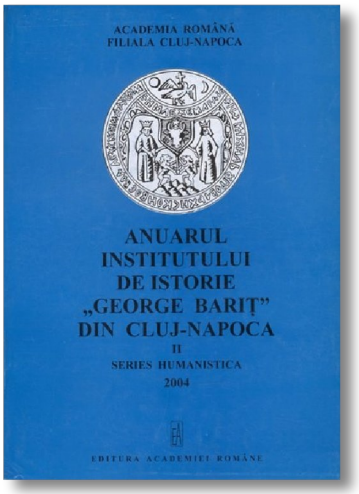

ISSN 1584-4404

Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca
Series *Humanistica*

humanistica.ro

Independența și imparțialitatea justiției din perspectivă europeană

Cristi V. Danileț

How to cite this article:
Danileț, Cristi V. (2004) *Independența și imparțialitatea justiției din perspectivă europeană*, Yearbook of the George Barițiu History Institute of Cluj-Napoca, Series Humanistica, Vol. 2, pp. 353–370. DOI: 10.5281/zenodo.22965553

© 2004: The Publishing House of the Romanian Academy.
Humanistica Yearbook is published online since 2003.
Submit your article to Humanistica Yearbook: secretariat.dcsu@acad-cj.ro

INDEPENDENŢA ŞI IMPARŢIALITATEA JUSTIŢIEI DIN PERSPECTIVĂ EUROPEANĂ

Cristi V. Danileţ
Tribunalul Cluj

1. NOŢIUNEA DE INDEPENDENŢĂ

Constituţia României, revizuită în anul 2003[1], consacră în art. 1 alin. 4 principiul separaţiei puterilor – legislativă, executivă şi judecătorească[2], ceea ce presupune că în statul de drept cele trei funcţii procesuale prin care puterea se exercită în stat sunt îndeplinite de autorităţi diferite şi independente.

Art. 6 parag. 1 din Convenţia pentru apărarea drepturilor omului şi libertăţilor fundamentale[3] consacră dreptul la un proces echitabil, preluat de altfel şi în art. 21 alin. 3 al Constituţiei României. Aceasta înseamnă că organele judiciare trebuie astfel organizate şi astfel să funcţioneze încât justiţiabilul să fie supus unor proceduri legale şi să obţină o judecată dreaptă. Tocmai de aceea este necesară independenţa şi imparţialitatea judecătorilor, a instanţelelor judecătoreşti şi a justiţiei[4].

Astfel, în Constituţie se consacră în mod expres independenţa *judecătorilor*, dar din normele care compun statutul lor (art. 37, 40, 124, 125) se deduce şi imparţialitatea acestora. Iar dacă judecătorii sunt independenţi şi imparţiali, atunci

[1] Constituţia României din 1991 a fost republicată în „M.Of. al României", Partea I, nr. 767 din 31.10.2003, în urma revizuirii sale prin Legea nr. 429/2003, publicată în „M.Of. al României", Partea I, nr. 758 din 29 octombrie 2003.

[2] Credem că ordinea enumerării nu exprimă voinţa ca puterea judecătorească să fie a treia putere în stat, ci una din cele trei puteri.

[3] Cunoscută şi sub numele de *Convenţia europeană a drepturilor omului*, ea a fost încheiată la Roma, la 4 noiembrie 1950, în cadrul Consiliului Europei. În forma amendată şi completată prin Protocoalele nr. 2, 3, 5, 6, 7, 9 şi 10, ea a fost ratificată de România prin Legea nr. 30 din 18.05.1994, publicată în „M.Of. al României", nr. 135 din 31 mai 1994. Protocolul nr. 11, încheiat la Strasbourg la 11 mai 1994, prin care s-a restructurat mecanismul de control stabilit prin Convenţie, a fost ratificat de România prin Legea nr. 79 din 6.06.1995, publicată în „M.Of. al României" nr. 47 din 13 iulie 1995, care a modificat astfel Legea nr.30/1994, iar Protocolul nr. 13 privind abolirea pedepsei cu moartea a fost ratificat de România prin Legea nr. 7 din 9.01.1995, publicată în „M.Of. al României" nr. 27 din 13 ian. 2003.

[4] A se vedea, în acest sens: C-L. Popescu, *Neconstituţionalitatea revizuirii constituţionale purtând asupra suprimării unor garanţii constituţionale ale drepturilor omului*, „Revista română de Drepturile omului", nr. 27, 2003, p. 36.

An. Inst. de Ist. „G. Barit" din Cluj-Napoca, Series Humanistica, tom. II, 2004, p. 353–370

şi *instanţele judecătoreşti* sunt astfel. Pe de altă parte, independența *justiției* este afirmată prin art. 133 alin. 1 (Consiliul Superior al Magistraturii este garantul ei) şi art. 152 alin. 1 (care stabileşte limitele revizuirii Constituției), iar imparțialitatea ei prin art. 124 alin. 2. Şi cum *justiția* (înțeleasă ca jurisdicția judiciară) se realizează prin instanțele judecătoreşti, care sunt compuse din judecători, rezultă că însăşi instanțele sunt independente şi imparțiale.

2. INDEPENDENȚA JUSTIȚIEI (INDEPENDENȚA STRUCTURALĂ)

O valoare declarată intangibilă este independența justiției. Constituția face referire la această sintagmă în art. 152, care arată limitele revizuirii, unde sunt enumerate valorile esențiale pentru stat ce nu pot face obiectul unor modificări ulterioare ale Constituției. Avem nevoie de o justiție independentă pentru a responsabiliza şi împiedica abuzul celorlalte puteri şi pentru a fi ocrotite în final drepturile omului.

Înțeleasă că instituție judiciară, justiția este definită prin regulile sale de funcționare internă şi relația sa cu puterea politică suverană. În mod particular, aici se pune problema independenței sale față de puterea executivă şi față de cea legislativă, pe de o parte în vederea delimitării competențelor şi structurilor lor organizatorice, iar pe de alta pentru asigurarea realizării şi ocotirii drepturilor şi libertăților cetățeneşti.

Legea fundamentală a statului este cea care stabileşte principalele *garanții de independență* a justiției: aceasta se înfăptuieşte doar de către instanțele de judecată care sunt stabilite de lege (art. 126, alin. 1); organizarea, atribuțiile şi procedurile sunt stabilite de lege (art. 126, alin. 1); este interzisă înființarea de instanțe extraordinare (art. 126, alin. 5).

În prezent, în reglementările în vigoare în țara noastră, identificăm următoarele *imixtiuni în justiție* ale celorlalte puteri:

a) **Imixtiune a legislativului**

Conform art. 87 din Legea nr. 92/1992 privind organizarea judecătorească[5], comisiile juridice ale celor două camere ale Parlamentului pot respinge candidații aleşi de magistrați în adunările generale pentru a face parte din Consiliul Superior al Magistraturii (C.S.M.). În această situație, se ajunge ca voința politică să cenzureze voința magistraților independenți, astfel încât putem spune despre C.S.M. că este un organism politico-administrativ. Potrivit însă noii legi privind organizarea şi funcționarea C.S.M.[6], după alegerea reprezentanților magistraților, rolul Senatului se reduce doar la a valida lista cu toți magistrații astfel aleşi, dacă au fost respectate dispozițiile legale cu privire la procedura alegerii.

[5] Legea nr. 92 din 4.08.1992 a fost republicată în „M.Of. al României", Partea I, nr. 170 din 25 iulie 1997, şi a mai fost modificată ulterior.

[6] Legea nr. 317/2004, „M.Of. al României", Partea I, nr. 599 din 2 iulie 2004.

b) **Imixtiune a executivului**

Aceasta este mai pregnantă, în special în legătură cu atribuțiile ministrului justiției, astfel că pe tot parcursul carierei unui magistrat este prezentă influența executivului: ministrul numește directorul și adjuncții Institutului Național al Magistraturii – unde se formează viitorii magistrați, el numește judecătorii și procurorii stagiari; C.S.M. are ca principale atribuții numirea, promovarea și transferul magistraților, care se fac însă la *recomandarea* ministrului justiției, și tot el este cel care emite avizul pentru urmărirea penală și exercită acțiunea disciplinară contra unui magistrat. În virtutea atribuțiilor sale, ministrul justiției ajunge să reprezinte sistemului autorității judecătorești în raporturile cu legislativul și executivul, când în mod firesc ar trebui ca președintele Înaltei Curți de Casație și Justiție să reprezinte nu doar instanța supremă, ci însăși justiția ca putere în stat în relațiile interne și internaționale[7]. Tot prin intermediul ministrului se crează pârghii politice de control al instanțelor judecătorești, prin posibilitatea acestuia de a propune C.S.M. candidații la funcțiile de președinți de secții și de președinți de instanțe. Cum ministrul își alege oamenii pe care îi dorește și cum C.S.M. nu are posibilitatea să se orienteze asupra altora, se crează o puternică și justificată aparență asupra lipsei de independență a acestor conducători și, astfel, a instanțelor.

Noua lege a C.S.M.-ului constituie un pas înainte însă în crearea unei independențe reale a justiției, cât timp atribuțiile enumerate mai sus revin exclusiv acestui organism.

În continuare însă, în loc ca bugetul instanțelor să fie gestionat chiar de acestea – direct sau prin C.S.M. – ministrul justiției este ordonatorul principal de credite.

c) **Instanțele militare**

O chestiune aparte o constituie organizarea și funcționarea în România a instanțelor militare, separate de cele civile, ordinare**.** Consacrarea drept principiu în 124 alin. 2 din Constituție că „Justiția este *unică*, imparțială și egală pentru toți" ar trebui să implice consecința desființării instanțelor militare, fiind anacronică existența unor justiții paralele[8]. În aceste condiții, chiar oportunitatea menținerii instanțelor militare funcționând cu magistrați militari[9] este discutabilă.

---

[7] Sub acest aspect, ministrul justiției nu ar trebui să aibă vreo implicare, deoarece potrivit art. 6 alin. 2 din H.G. nr. 736 din 3 iulie 2003 privind organizarea si funcționarea Ministerului Justiției, ministrul conduce intreaga activitate a *ministerului* și *il* reprezintă în raporturile cu alte ministere și organe de specialitate ale administrației publice centrale, cu alte autorități, instituții publice și organizații centrale și locale, precum și cu persoane juridice și fizice, din țară și din străinatate.

[8] A se vedea. în acest sens, Ion Deleanu, *Revizuirea Constituției*, „Dreptul" nr. 12/2003, p. 27–28. Este de subliniat faptul că autorul a participat ca expert propus de Președintele României la lucrările Comisiei pentru elaborarea proiectului de revizuire a Constituției.

[9] A se vedea, pentru o argumentare completă, Corneliu-Liviu Popescu, *Existența instituției magistraților militari în raport cu dispozițiile constituționale*, „Revista română de Drepturile omului", nr. 3/1993, p. 23–28; Corneliu-Liviu Popescu, *Comentariu* (la decizia Curții Constituționale nr. 273 din 26.06.2003), „Curierul judiciar", nr. 10/2003, p. 14–19, unde se indică și jurisprudența Curții

Credem că instanțele militare, dacă se vor păstra, ar putea fi doar instanțe specializate, compuse din judecători civili[10]. Legiuitorul a înțeles acest lucru încă din 1997, când s-a desființat secția militară a Curții Supreme de Justiție, astfel că în prezent cauzele care ajung la instanța supremă se judecă de către secția penală, unde activează magistrați civili, nu militari. Judecătorii militari nu sunt independenți şi subordonați numai legii, încălcându-se art. 123 alin. 2 din Constituție, ci ei sunt subordonați ierarhic şefilor militari, deasupra tuturor fiind Consiliul Superior de Apărare a Țării şi ministrul apărării naționale, care este om politic şi membru al executivului. Or, norma juridică care reglementează independența magistraților este o normă constituțională, de la care nici o normă legală nu poate deroga.

Totodată, ei nu sunt nici inamovibili, căci sunt avansați în grad de ministrul apărării, iar generalii şi amiralii de Preşedintele României. Pentru abateri de la regulamentele militare, ei răspund nu în fața Consiliului Superior al Magistraturii – singurul organ competent pentru aplicarea sancțiunilor disciplinare pentru judecători –, ci în fața comisiilor de judecată, ministrului apărării sau preşedintelui țării; ei pot fi retrogradați, iar dacă gradul conferit astfel unui magistrat militar este inferior celui necesar pentru a fi magistrat la o anumită instanță militară, automat acesta îşi pierde şi funcția – încă o situație specifică de derogare de la statutul inamovibil, care trebuie să caracterizeze magistratul.

3. INDEPENDENȚA JUDECĂTORILOR (INDEPENDENȚA PERSONALĂ)

În jurisprudența Curții Europene de la Strasbourg, noțiunea de „tribunal" sau „instanță de judecată" desemnează un organism cu funcții jurisdicționale, caracterizat prin modul de soluționare a cauzelor care țin de competența sa, pe baza reglementărilor legale şi a unor reguli procedurale prestabilite[11]. În afară de aceste criterii, organismul denumit „instanță" mai trebuie să satisfacă o serie de alte cerințe: independența de executiv şi de părțile cauzei, modul de desemnare şi durata pentru care au fost numiți membrii săi, garanțiile acordate de propriile proceduri[12].

Europene de la Strasbourg în această materie, care vine în completarea susținerilor noastre (de exemplu, în cauza *Incal vs. Turcia*, hot. din 9.06.1998, în: V. Berger, *Jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului*, Bucureşti, Edit. Institutului român pentru Drepturile Omului, 2003, p.215, Curtea afirmă că judecătorul militar nu prezintă garanții de independență şi imparțialitate). Pentru un punct de vedere contrar, a se vedea Cornel Bădoiu, *Constituția şi magistratura militară*, „Dreptul", nr. 5/1995, p. 6–9.

[10] Instanțele specializate ar trebui organizate având la bază mai ales natura cauzelor şi specificul normelor legale care se aplică (ex: tribunale comerciale, tribunale de contencios administrativ) şi mai puțin calitatea persoanelor.

[11] Hotărârea CEDO din 30.11.1987, cauza *H. vs. Belgia*, în: *Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului*, trad. Monica Macovei, Iaşi, Edit. Polirom, 2000, p. 197.

[12] Hotărârea CEDO din 23.06.1981, cauza *Le Compte, Van Leuven şi de Meyere vs. Belgia*, în: *Hotărâri ale Curții Europene a Drepturilor Omului*, trad. Monica Macovei, Iaşi, Edit. Polirom, 2000, p. 113.

În România, conform art. 126, alin. 1 din Constituție, justiția se realizează prin Înalta Curte de Casație și Justiție și prin celelalte instanțe judecătorești stabilite de lege. Aceasta înseamnă că puterea judecătorească se exercită numai prin instanța judecătorească în persoana judecătorului[13], unicul purtător al acestei puteri. Judecătorul este cel împuternicit să cerceteze o cauză pentru a o clarifica, procedând astfel la o judecată și apoi să pronunțe o hotărâre, făcând astfel un act de dreptate.

Dar putem vorbi de o *putere* (sistem de organe ce beneficiază de forța pentru a face justiție, inclusiv prin constrângere), și nu doar de *autoritate*, numai dacă în plan organic independența membrilor jurisdicțiilor este garantată și exercițiul puterii de a judeca este suveran[14].

Având rolul de a tranșa litigiile în mod obiectiv, conform legii, și fiind o *putere* prin ei înșiși, judecătorii nu pot primi ordine, instrucțiuni sau sugestii de nici un fel cu privire la activitatea lor judiciară, ceea ce exclude orice subordonare în acest sens. Independența judecătorului, prevăzută în mod expres în art. 124, alin. 3 din Constituția României, este indispensabilă în exercițiul unei justiții imparțiale și în spiritul respectului pentru lege[15]. Independența judecătorilor se referă în cele din urmă la independența conștiinței, a judecății lor. Dar dacă judecătorul este responsabil doar în fața propriei sale conștiințe, aceasta trebuie să implice verticalitate și o pregătire profesională deosebită.

Judecătorii trebuie să ia decizii în deplină independență și să acționeze fără restricție și fără a fi obiectul unor influențe, incitări, presiuni, amenințări sau intervenții nelegale, directe sau indirecte, indiferent din partea cărei persoane vin și sub ce motiv. Judecătorul, în calitate de deținător al autorității judecătorești, trebuie să-și poată exercita funcția sa în deplină independență în raport cu toate constrângerile/forțele de natură socială, economică și politică, în raport cu alți judecători și în raport cu administrația judecătorească[16].

Legislația trebuie să postuleze independența magistraților, iar autorităților publice trebuie să li se interzică să le adreseze instrucțiuni referitoare la activitățile lor jurisdicționale. Legea trebuie să prevadă sancțiuni contra persoanelor care vor să influențeze astfel pe judecători, recomandă Consiliul Europei[17]. În legislația noastră nu găsim reglementat acest principiu. Interesant este că magistratului i se interzice să-și manifeste în mod public opțiunile politice, putând fi chiar exclus din

[13] De aici rezultă diferența dintre noțiunile de „autoritate judecătorească", care cuprinde instanțele judecătorești, Ministerul Public și Consiliul Superior al Magistraturii, și „puterea judecătorească", care se referă doar la instanțe.

[14] Olivier Duhamel, Yvenes Mány, *Dictionnaire constitutionnel*, Paris, PUF, 1992, p. 780.

[15] Art. 1 alin. 2 din *Statutul Universal al Judecătorilor*, aprobat în unanimitate de Consiliul Central al Uniunii Internaționale a Judecătorilor, reunit în Taipei (Taiwan) – China, la data data de 17 nov. 1999.

[16] Art. 2 din *Statutul Universal al Judecătorilor*.

[17] Pct. 2, lit. d din *Recomandarea R (94) 12 privind independența, eficacitatea și rolul judecătorilor*, adoptată de Consiliul de Miniștri al Consiliului Europei la 13 oct. 1994, cu prilejul celei de-a 516-a reuniuni a miniștrilor delegați.

magistratură pentru aceasta, dar dacă un politician face în mod public afirmații cu privire la o soluție ce ar trebui luată de instanță nu este prevăzută nici o sancțiune pentru el. Mai mult, susținem că autoritățile politice cu precădere, dar şi restul populației, trebuie să se abțină în a critica deciziile judiciare, cel puțin pentru a da viață pricipiului *res judicata pro veritate habetur.*

Singura supunere a judecătorului trebuie să fie față de lege (art. 124, alin. 3 din Constituție); de altfel, nimeni nu este deasupra legii (art. 16, alin.2). Dar judecătorul nu este nici sclavul şi nici stăpânul legii, ci este servitorul ei. Magistrații au dreptul şi sunt obligați să se asigure că regulile de procedură şi drepturile părților sunt respectate.

Scopul pentru care judecătorii trebuie să fie independenți este tocmai realizarea unei justiții imparțiale.

Principiul constituțional al independenței judecătorilor este apreciat în funcție de următoarele criterii principale:

1. Recrutarea judecătorilor

În țara noastră, conform Constituției, judecătorii sunt numiți de Preşedintele României, exponent al puterii executive. Pentru a înlătura orice suspiciune de politizare, propunerile de numire se fac de către Consiliul Superior al Magistraturii, organism care ar trebui să fie el însuşi independent. Am arătat mai sus îndoielile noastre cu privire la acest aspect.

În jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului s-a stabilit că în această materie chiar şi aparențele sunt importante. Astfel s-a decis că, din moment ce într-un tribunal se află o persoană care este subordonată ca funcție şi sarcini față de una din părți, justițiabilii pot să se îndoiască în mod legitim de independența acelei persoane[18]. La fel s-a hotărât în cazul unui funcționar în cadrul comisiei de poliție municipale – autoritate cu atribuții jurisdicționale – care provenea din conducerea poliției şi care era susceptibil de a fi chemat să îndeplinească din nou acele sarcini, că justițiabilii vor avea tendința să vadă în el un membru al corpului de poliție, integrat într-o ierarhie şi solidar cu colegii săi[19].

2. Durata numirii

Conform normativelor internaționale, judecătorilor trebuie să li se asigure perioada de exercițiu a funcției până la vârsta obligatorie de pensionare sau, dacă sunt numiți pe o perioadă determinată, până la finalul mandatului[20].

În România este satisfăcută această cerință, întrucât în prezent durata numirii judecătorilor este limitată doar de vârsta de pensionare. Înainte de revizuirea Constituției, judecătorii de la Curtea Supremă de Justiție aveau limitat mandatul la

[18] Hotărârea CEDO din 22.10.1984, cauza *Sramek vs.Austria*, în: V. Berger, *op. cit*., p. 197.

[19] Hotărârea CEDO din 29.04.1998, cauza *Belilos vs. Elveția*, în: V.Berger, *op. cit*., p. 183.

[20] Pct. 12 din *Principii de bază ale independenței justiției,* act adoptat la al 7-lea Congres al Națiunilor Unite referitor la Prevenirea Infracțiunilor şi la Tratamentul Infractorilor, care a avut loc la Milano, din 26 august până la 6 septembrie 1985, şi aprobat prin rezoluțiile Adunării Generale 40/32 din 29 noiembrie 1985 şi 40/146 din 13 decembrie 1985.

durata de 6 ani, cu posibilitatea reînvestirii, ceea ce a creat cel puțin aparența unei supuneri a acestor judecători unor anumite direcții politice, pentru a putea fi în grațiile partidului de guvernământ în vederea obținerii reinvestirii lor.

3. Inamovibilitatea judecătorilor

Statutul magistratului trebuie să fie astfel conceput încât să evidențieze că face parte dintr-o categorie socio-profesională aparte, după cum afirmă însăşi instanța de contencios constituțional[21]. Cea mai puternică garanție a independenței magistraților este *inamovibilitatea*, acordată judecătorilor prin art. 125, alin. 1 din Constituție. Aceasta constă în aceea că ei nu pot fi mutați prin transfer, delegare, detaşare sau promovare fără acordul lor şi că pot fi suspendați sau eliberați din funcție numai în condițiile prevăzute de legea care le reglementează statutul[22].

Conform art. 51, alin. 1 din Legea nr. 92/1992, la judecătorii pot funcționa judecători stagiari numiți de către ministrul justiției, cu privire la care tot el poate dispune delegarea sau eliberarea din funcție. Aceştia se bucură doar de *stabilitate*. Dar, atât timp cât acestor judecători le revine în competență judecarea unor cauze, chiar dacă sunt considerate mai simple, ei ar trebui ocrotiți împotriva imixtiunilor de natură politică sau a aparențelor de acest gen, căci şi ei trebuie să fie independenți şi să se supună doar legii, astfel că se impune numirea lor în funcție după aceeaşi procedură ca cei definitivi sau cel puțin să fie numiți de către C.S.M. Această din urmă propunere a fost însuşită de legiuitor, în noua lege privind statutul magistraților[23].

În prezent, sunt grave încălcări ale principiului inamovibilității în privința desemnării judecătorilor în cadrul secțiilor organizate la instanțele judecătoreşti. Astfel, regulamentul intern al acestora[24] permite preşedinților de instanțe să repartizeze judecătorii în cadrul secțiilor. Cum reglementările în vigoare nu prevăd criteriile după care se poate face o astfel de repartizare (după noi, cele mai importante ar trebui să fie specializarea judecătorului şi opțiunea sa), se întâlnesc cazuri în practică în care judecători „incomozi" sunt repartizați peste noapte la altă

[21] Sunt trei decizii ale Curții Constituționale în acest sens: decizia nr. 275 din 24.10.2002 („M.Of. al României", nr. 135 din 3.03.2003), decizia nr. 340 din 5.12.2003 („M.Of. al României", nr. 140 din 4.03.2003) şi decizia nr. 32 din 28.01.2003 („M.Of. al României", nr. 161 din 13.03.2003).

[22] Spre deosebire de judecători, procurorii numiți de preşedintele României se bucură doar de *stabilitate*, ceea ce înseamnă că ei nu pot fi mutați prin transfer, detaşare sau promovare fără acordul lor şi vor putea fi delegați, suspendați sau eliberați din funcție numai în condițiile prevăzute de legea care reglementează statutul lor. Pentru critica acestei diferențieri, doar aparente, între inamovibilitatea judecătorilor şi stabilitatea procurorilor, a se vedea Cristi V. Danileț, *Poziția Asociației Magistraților din România asupra Reformei în Justiție*, www.anchete.ro/articol.php?limba=ro&ID_articol=1637 (13 dec. 2003).

[23] Legea nr. 303/2004, „M.Of. al României", Partea I, nr. 599 din 1 iulie 2004, art. 20.

[24] *Regulamentul privind organizarea şi funcționarea administrativă a judecătoriilor, tribunalelor şi curților de apel*, aprobat prin Ordinul ministrului justiției nr. 125/C din 17 ianuarie 2000, art. 9, lit. h şi art. 10, lit. c.

secție, fără a se motiva în vreun fel această dispoziție. În acest context este de menționat şi practica abuzivă a unor conducători de instanțe care preiau anumite dosare spre soluționare fără ca judecătorul cărora i s-au repartizat inițial să se poată opune, încălcându-se astfel regula potrivit căreia unui judecător nu-i poate fi „luată" o cauză fără vreun motiv just (cum ar fi o boală gravă sau existența unui interes personal în cauză)[25].

Credem că este imperios necesar ca toate deciziile privind cariera profesională a judecătorilor să aibă la bază criterii obiective, începând cu meritul profesional, luându-se în considerare calificarea, integritatea, competența şi eficiența lor.

4. Salarizarea magistraților

Judecătorul trebuie să primească o remunerație suficientă pentru a i se asigura o reală independența economică[26]. La stabilirea remunerației trebuie să se țină seama atât de importanța activității sale, cât şi de faptul că legea îi interzice exercitarea vreunei alte funcții publice sau private, cu excepția celor din învățământul superior (art. 125, alin. 3 din Constituție). Nivelul ei trebuie fixat în aşa fel încît să îi pună pe magistrați la adăpost de presiunile care vizează să le influențeze sensul deciziilor şi în general comportamentul jurisdicțional, alterându-le astfel independența şi imparțialitatea[27].

Salariile românilor sunt mult sub nivelul celor din Europa. Dar indemnizația judecătorului nu poate fi comparată în România decât cu cea a celorlalți demnitari, din cadrul puterii legislative şi a celei executive. Astfel, potrivit datelor făcute publice, pentru un parlamentar statul român a alocat în anul 2003 suma de 3 miliarde de lei; acesta are propriul birou parlamentar, dotat cu toate cele necesare, având la dispoziție secretar, laptop şi maşină, acordându-i-se diurnă etc; şi să nu uităm că un parlamentar poate fi totodată, de exemplu, şi avocat, şi profesor. În acest timp, magistratul beneficiază doar de un venit lunar de 350-550 euro, din care este nevoit să-şi achiziționeze cărți, coduri sau consumabile. În condițiile în care magistraților europeni li se asigură locuință de serviciu, secretar, rețea de computere, propriul birou, în România sunt instanțe în care încă nu exisă computere sau colecții de legi suficiente, în care judecătorii nu au robe sau legitimații, în care sălile de judecată arată deplorabil, iar birourile sunt supraaglomerate cu magistrați. În astfel de situații este evident că nu putem vorbi de o autoritate a justiției, de o putere egală cu celelalte. Echilibrul puterilor este încă doar un dicton constituțional.

Mai mult, chiar drepturile salariale recunoscute magistraților de lege nu sunt respectate. Cu titlu de exemplu, menționăm că în perioada 2001–2003 li s-au calculat în mod eronat indemnizațiile, astfel încât mii de judecători au fost nevoiți să acționeze în judecată ministerul de resort pentru recuperarea a ceea ce statul le

[25] Pct. 2, lit. f din R (94) 12.

[26] Art. 13 din *Statutul universal al judecătorilor*.

[27] Art. 6, alin. 1 din *Carta europeană privind statutul judecătorilor*, adoptată de către participanții la reuniunea multilaterală consacrată statutului judecătorilor în Europa, organizată de Consiliul Europei între 8 şi 10 iulie 1998.

datora. De asemenea, deşi există reglementări cu privire la acordarea primelor de concediu, în nici un an ele nu au fost aplicate, de fiecare dată fiind suspendate prin legea bugetului de stat.

Statul ar trebui să asigure condiții materiale de lucru care să reflecte demnitatea funcției exercitate de magistrat. De asemenea, ar trebui să realizeze că după un anumit număr de ani judecătorul devine un adevărat profesionist şi trebuie prețuit şi ocrotit în toate sensurile, pentru a putea fi păstrat mai departe în sistem.

5. Protecția judecătorilor

Puterea de decizie pe care o au judecătorii poate duce la emiterea de hotărâri nepopulare. Pentru a împiedica declanşarea unor represalii contra lor, trebuie instituit un sistem de protecție. Astfel, judecătorilor trebuie să li se creeze un spațiu de judecată corespunzător, unde să poată exercita poliția instanței, dar să fie şi asigurați că vor fi împiedicate acțiuni negative asupra lor din partea nemulțumiților.

4. RESPONSABILIZAREA JUDECĂTORILOR – CERINȚĂ A INDEPENDENȚEI

Judecătorii trebuie să conştientizeze rolul lor foarte important într-o societate democratică: acela de oameni mandatați de societate să protejeze drepturile şi libertățile fundamentale ale omului şi să reprime criminalitatea şi delincvența. Desigur, în acelaşi timp trebuie găsite pârghiile de control al lor pentru a nu abuza de imensa putere pe care o au. În acest sens, reglementările în vigoare prevăd:

1. Existența căilor de atac. Rolul acestora este acela de a îndrepta eventualele greşeli ale instanțelor inferioare. Ştiind că soluțiile lor sunt supuse controlului jurisdicțional, instanțele se vor preocupa să pronunțe hotărâri legale şi temeinice. Din nefericire, percepția justițiabililor asupra căilor de atac este denaturată: a devenit o regulă exercitarea acestora astfel încât părțile aproape că nu mai au o poziție activă în cadrul procesului şi nu depun diligențe pentru dovedirea pretențiilor lor, respectiv pentru apărarea lor cât mai complet.

2. Pregătirea profesională. Autoritatea unui judecător nu depinde, aşa cum în mod greşit se crede, de nivelul instanței judecătoreşti la care activează, ci de pregătirea sa profesională. Ca magistrat, sunt convins că prestigiul justiției trebuie să sporească chiar din interior, de la cei implicați în efectuarea actului de justiție. De aceea, este necesară creşterea competenței magistraților, perfecționarea şi specializarea acestora.

Potrivit reglementărilor în vigoare, magistrații au îndatorirea de a se preocupa în permanență de actualizarea cunoştințelor profesionale şi de menținerea la un nivel corespunzător de competență profesională. În acest scop, ei sunt obligați să efectueze, cel puțin o dată la 5 ani, potrivit legii 92/1992, şi la 3 ani potrivit legii 303/2004, stagii organizate de pregătire sau, după caz, de perfecționare profesională, la Institutul Național al Magistraturii, la instituții de învățământ superior din țară sau din străinătate ori în cadrul formelor organizate de curțile de apel. Această regulă a devenit o pură formalitate: la nivelul curților de apel nu se

organizează astfel de stagii, instituțiile de învățământ superior sunt de cele mai multe ori în alte localități decât cea în care funcționează magistratul, iar seminariile organizate de I.N.M. durează de regulă 2-3 zile. În condițiile în care doar într-un singur an apar peste 2.000 de noi acte normative, dintre care aproximativ 700 sunt legi, astfel de stagii o dată la 5 ani sunt mult sub necesar, mai ales în condițiile în care se vorbeşte de o strategie de pregătire *continuă* a magistraților. Deja a devenit inaplicabil principiul „judecătorul cunoaşte legea".

În această problemă, sistemul se confruntă cu încă o greutate: există o dificultate în ce-i priveşte pe judecătorii cu mai mulți ani de experiență în a accepta noul, refuzând influențele pedagogice. Credem că în această materie este vorba o exagerare a independenței lor.

În fine, magistraților le revine, de asemenea, îndatorirea ca prin eforturi individuale să-şi aprofundeze continuu cunoştințele teoretice, să-şi actualizeze informațiile în domeniul legislației naționale şi a dreptului internațional, în special european. Nici această obligație nu poate fi îndeplinită în cazul celor mai mulți judecători. Astfel, 97 % dintre judecători se plâng de supraîncărcare[28], având un număr de dosare de soluționat peste o medie care ar permite studierea acestora cu maximă atenție, însuşirea ultimelor apariții legislative, cercetarea doctrinei şi a jurisprudenței necesare soluționării corecte a cauzelor. S-a ajuns la situația în care magistrații nu mai au timp pentru familie sau pentru odihnă, astfel că aprofundarea cunoştințelor lor este obiectiv imposibilă.

3. Instituirea răspunderii lor[29]. Independența nu înseamnă putere discreționară, fără a da socoteală nimănui. Inamovibilitatea nu înseamnă şi impunitate[30], ci în condițiile legale ei răspund disciplinar pentru abaterile de la disciplina judiciară[31], putând fi antrenată răspunderea juridică, penală sau civilă.

a) Răspunderea disciplinară. Pentru abaterile de la îndatoririle de serviciu, precum şi pentru comportările care dăunează interesului serviciului sau prestigiului justiției, prevăzute în art. 122 din legea nr. 92 şi preluate în art. 97 din noua lege privind statutul magistratului, magistraților li se pot aplica sancțiunile disciplinare, care merg de la avertisment până la îndepărtarea din magistratură.

Curios este că legea consideră abatere disciplinară şi încălcarea de către magistrat a altei abateri grave de la prevederile Codului deontologic al magistraților. Pe lângă faptul că acesta nu este cunoscut de către toți magistrații (el a fost comunicat unora în anul 2001 prin adresă de către C.S.M., iar din luna aprilie 2004 puțin timp apare şi pe pagina de web a ministerului), o abatere de la un atare cod de conduită nu ar trebui să fie sancționată ca şi o abatere de la lege.

---

[28] Datele sunt preluate din *Raportul preliminar de evaluare a integrității şi rezistenței la corupție a sistemului judiciar*, publicat în mai 2004 la adresa www.just.ro. La această evaluare, efectuată de Ministerul Justiției în 2003, au participat 99 % dintre judecătorii țării.

[29] A se vedea şi Cristina Alexe, *Răspunderea judecătorilor, garanție a independenței justiției*, „Pandectele române", nr. 1/2004, p. 215–230.

[30] H. Solus, Roger Perrot, *Droit judiciaire privé*, Paris, Sirey, vol. I, p. 681.

[31] Care trebuie văzută ca fiind separată de disciplina muncii: magistrații nu sunt salariați, deci ei nu intră în raporturi de subordonare cu alți subiecți de drept, ci obligațiile lor decurg direct din lege.

Potrivit legii 92, în cazul abaterilor comise de un judecător, cu excepția celor de la instanța supremă, acțiunea disciplinară se exercită de ministrul justiției, iar în cazul procurorilor de către ministru sau procurorul general de la Parchetul de pe lângă Înalta Curte de Casație și Justiție, ambii exponenți ai puterii executive. În prezent, sancționarea judecătorilor se face de C.S.M. – în componența căruia intră și procurori, iar a procurorilor de către Comisia de disciplină a Ministerului Public, formată din 5 procurori din Parchetul de pe lângă instanța supremă. Noua lege a C.S.M. îndepărtează voința executivului din această procedură, căci abilitează colegiile de conducere ale instanțelor, respectiv parchetelor să exercite acțiunea disciplinară, iar rolul de instanță de judecată în domeniul răspunderii disciplinare a magistraților revine doar C.S.M. (art. 44, 45).

Cel mai adesea asemenea abateri sunt descoperite cu ocazia unor controale ale inspectorilor sau sunt sesizate de către justițiabili conducerii instanțelor sau chiar ministerului. Sunt situații când rezultatul unor asemenea controale sau conținutul reclamațiilor nu se aduc însă la cunoștința magistraților.

b) Răspunderea penală. Magistrații vor răspunde pentru infracțiunile săvârșite în exercitarea funcției lor (de ex. cercetare abuzivă, represiune nedreaptă) sau în afara acesteia (de ex. lovire, insultă).

Independența justiției implică un statut special al magistraților, ce trebuie protejați împotriva subiectivismului organelor de urmărire penală competente, care le-ar putea afecta credibilitatea. De aceea, conform art. 91, alin. 2 din legea nr. 92, magistrații nu pot fi cercetați, reținuți, arestați, percheziționați sau trimiși în judecată fără avizul ministrului justiției. Avizul ministrului justiției are astfel natura juridică a unui act-condiție pentru punerea în mișcare a acțiunii penale.

Curtea Constituțională consideră acest aviz ca fiind un mijloc de apărare a statutului magistraților și a prestigiului magistraturii impotriva unor acțiuni nejustificate sau abuzive ale organelor poliției sau ale altor organe de cercetare penală care, prin apartenența lor la puterea executivă, ar putea fi direcționate politic[32]; acest aviz este dat sau nu de ministrul justiției în virtutea calității sale de ministru care „răspunde de activitatea judecătorilor și de modul cum se infăptuiește justiția”[33] .

Din dispozițiile legale în vigoare nu rezultă însă o asemenea răspundere a ministrului de resort. Și opinia curții mai conține o inexactitate: magistratul nu poate fi cercetat de organele de cercetare penală, ci numai de către procuror. În realitate, prin puterea discreționară de acordare a acestui aviz asistăm la o altă modalitate de imixtiune a executivului în justiție. De aceea, nu putem decât să salutăm faptul că în legea privind organizarea și funcționarea C.S.M. această atribuție este transferată acestei autorități.

[32] A se vedea decizia nr. 4 din 13 ianuarie 2004, publicată în „M.Of. al României”, nr. 107 din 4 februarie 2004 .

[33] A se vedea decizia nr. 275 din 24 octombrie 2002, publicată în „M.Of. al României”, nr. 135 din 3 martie 2003.

c) Răspunderea civilă. Noua reglementare consituțională, care consacră răspunderea materială a magistratului pentru eroare judiciară în caz de gravă neglijență, poate fi un mijloc de presiune asupra sa. Se poate ajunge la situația ca judecătorul să soluționeze un caz nu potrivit legii, ci potrivit împrejurărilor de a evita o posibilă tragere la răspundere civilă a sa. Este absolut necesară definirea sintagmelor „eroarea judiciară" şi „grava neglijență"[34], pentru a se evita arbitrariul.

Până la reglementarea acestui domeniu prin legea 303/2004, în țară fuseseră deja promovate acțiuni împotriva unor colegi având ca obiect obligarea acestora la plata de daune morale pentru soluții pronunțate de ei. Or, atâta vreme cât Constituția nu prevede expres inadmisibilitatea acțiunilor directe, ar rezulta incidența dreptului comun, art 998-999 Cod civil, magistrații fiind puşi în situația de a face apărări pe fond, confruntându-se direct tocmai cu justițiabilii nemulțumiți de soluția pronunțată de ei.

Din conținutul noii reglementări (art. 94) rezultă însă în mod explicit că răspunderea principală este a statului şi numai în subsidiar a magistratului, printr-o acțiune în regres exercitată doar de stat. Cazurile în care persoana vătămată are dreptul la repararea prejudiciilor cauzate prin erori judiciare săvârsite *în procese penale* sunt stabilite de art. 504 din Codul de procedură penală: persoana condamnată definitiv, dacă în urma rejudecării cauzei s-a pronunțat o hotărâre definitivă de achitare; respectiv, persoana care, in cursul procesului penal, a fost privată de libertate ori căreia i s-a restrâns libertatea în mod nelegal. Dreptul persoanei vătămate la repararea prejudiciilor materiale cauzate prin erorile judiciare săvârşite *în alte procese decât cele penale* nu se va putea exercita decât în cazul în care s-a stabilit, în prealabil, printr-o hotărâre definitivă, răspunderea penală sau disciplinară, după caz, a magistratului pentru o faptă săvârşită în cursul judecății procesului şi dacă această faptă este de natură să determine o eroare judiciară.

5. CONSILIUL SUPERIOR AL MAGISTRATURII (C.S.M.) – GARANTUL INDEPENDENȚEI JUSTIȚIEI

Pentru realizarea unei reale independențe a justiției, care în concepția Curții Europene a Drepturilor Omului de la Strasbourg este analizată în raport cu celelalte puteri şi în special cu executivul, este necesar în primul rând definirea atribuțiilor Consiliului Superior al Magistraturii şi neta delimitare de Ministerul Justiției. În condițiile în care art. 133, alin.1 din Constituția revizuită defineşte C.S.M. drept *garantul independenței justiției*, este necesar ca imixtiunea legislativului şi executivului să fie înlăturată începând chiar cu acest organism.

În această idee, este necesară depolitizarea numirilor în cadrul C.S.M.: legislativul nu poate decât să ia act de voința democratică a corpului de magistrați şi să intervină doar pentru încălcări de procedură. În acest sens, Carta europeană a

[34] Aceasta ar putea însemna, de exemplu, crasa necunoaştere a dosarului, a legii sau a jurisprudenței.

statutului magistraților prevede în mod expres că acest organism trebuie să fie independent de puterea legislativă şi de cea executivă (pct. 1.3), iar în expunerea de motive se prevede: *„Carta indică faptul că judecătorii membri ai instanței independente* (la noi, C.S.M. – n.n.) *sunt aleşi de către egalii lor. Ea a considerat că independența care trebuie sa fie legată de instanța respectivă exclude alegerea sau desemnarea judecatorilor membri de către o autoritate politică aparținând puterii executive sau puterii legislative"* (pct. 1.3, alin.6).

De asemenea, subliniem politizarea componenței C.S.M.: menținerea în continuare a ministrului justiției în acest consiliu, chiar fără drept de vot, rămâne o imixtiune clară a puterii executive, pe care suntem nevoiți să o acceptăm doar datorită noilor prevederi constituționale în acest sens[35]; rămâne legii speciale să stabilească exact atribuțiile sale în C.S.M.

În fine, mai menționăm un aspect: dacă statutul procurorilor va fi menținut în limitele actuale, în prezent aceştia fiind definiți ca „agenți ai puterii executive"[36] sau considerați chiar „o componentă a puterii executive"[37], şi cum din C.S.M. fac parte şi magistrați procurori, se ajunge la situația ca procurorii – şi astfel, indirect, puterea executivă – să analizeze activitatea judecătorilor şi să dispună cu privire la viitorul profesional al acestora, ceea ce ar fi un nou exemplu de imixtiune a executivului în puterea judecătorească.

---

[35] „Ministrul justiției – om politic, membru al Guvernului şi obiedent unui partid politic – este indezirabil ca membru al Consiliului" (I. Deleanu, *op. cit*., p. 30); „O modificare nu tocmai inspirată este şi cea prin care ministrul justiției dobândeşte dreptul de a participa la luarea deciziei în cazul numirilor în funcțiile de magistrat" (Elena Simina Tănăsescu, *Revizuirea Constituției*, „Curierul judiciar", nr. 10/2003, p. 87).

[36] Acesta este încă un motiv al recunoaşterii colegilor procurori ca magistrați independenți şi inamovibili – a se vedea Cristi V. Danileț, *op. cit*., p. 18–19. Pentru statutul actual al procurorilor, a se vedea decizia Curții Constituționale nr. 367 din 30.09.2003 („M.Of. al României", nr. 787 din 07.11.2003), decizia nr. 73 din 4.06.1996 („M.Of. al României", nr. 255 din 22.10.1996), definitivă ca urmare a deciziei nr. 96 din 24.09.1996 („M.Of. al României", nr. 251 din 17.10.1996) şi, mai ales, decizia nr. 259 din 24.09.2002 („M.Of. al României", nr. 770 din 23.10.2002) unde Curtea a statuat în mod expres: „Ministerul Public, deşi face parte, potrivit Constituției, din autoritatea judecatorească, reprezintă o magistratură specială, care nu îndeplineşte atribuții de natură jurisdicțională. Aşa cum se prevede în art. 131 – *în prezent art. 132 (subl. ns.)* – alin. (1) din Constituție, procurorii îşi desfaşoară activitatea sub autoritatea ministrului justiției, organ esențialmente executiv fiind, pe cale de consecință, ei înşişi agenți ai autorității executive".

[37] A se vedea Ioan Muraru, *Constituția României revizuită*, comentarii şi explicații de Mihai Constantinescu, Antonie Iorgovan, Ioan Muraru, Elena Simina Tănăsescu, Bucureşti, Edit. All Beck, 2004, p. 276–277; Emil Boc, *Separația puterilor*, Cluj-Napoca, Edit. Presa Universitară Clujeană, 2000, p. 302–304; Monica Macovei, *The procuracy and its problems*, „East European Constitutional Review", vol. 8, Nos. 1–2, Winter/Spring 1999; Renate Weber, *Memorandumul MAE – raportul Konig-Jansson*, „Revista română de Drepturile Omului", nr. 5/1994, p. 54; Lucian Mihai, *Separarea puterilor în stat; propuneri de modificare a Constituției*, „Revista română de Drepturile Omului". nr. 2/1993, p. 10; Ioan Vida, *Constituția României*, comentată şi adnotată de Mihai Constantinescu, Ion Deleanu, Antonie Iorgovan, Ioan Muraru, Florin Vasilescu, Ioan Vida, Bucureşti, Edit. R.A. Monitorul Oficial, 1992, p. 288.

6. IMPARȚIALITATEA JUSTIȚIEI

Independența justiției şi a judecătorilor nu este nici scop în sine, nici suficientă pentru realizarea actului de justiție în mod echitabil. Mai este nevoie de imparțialitate.

Conform art. 124 alin. 3 din Constituție justiția este unică, *imparțială* şi egală pentru toți. O justiție imparțială presupune două cerințe: pe de o parte activitatea de judecată să se înfăptuiască în mod obiectiv („în numele legii", prevede art. 125 alin. 1), iar pe de altă parte ca autoritățile cărora le revine acestă sarcină să fie neutre. Aceste autorități sunt reprezentate de judecători, care sunt obligați să soluționeze cauzele fără părtinire.

7. IMPARȚIALITATEA JUDECĂTORILOR

Prin jurământul pe care-l depun înainte de a incepe să-şi exercite funcția, magistrații se obligă să respecte Constituția şi legile țării, să apere drepturile şi libertățile fundamentale ale cetățenilor, să-şi indeplinească cu onoare, conştiință şi *fără părtinire* atribuțiile ce le revin (art. 47, alin. 1 din legea 92).

Deontologia profesională îi obligă să-şi exercite funcția cu obiectivitate şi imparțialitate, având ca unic temei legea şi principiile generale ale dreptului, fără a da curs presiunilor şi influențelor exterioare. Mai mult, ei sunt ținuți să elimine orice aparență care le-ar putea afecta imparțialitatea în îndeplinirea îndatoririlor profesionale. Dacă independența judecătorului este consacrată prin statutul acestuia, imparțialitatea este o chestiune lăuntrică, este o virtute[38]; prima înseamnă absența oricărei subordonări, pe când cealaltă absența oricărei prejudecăți, pasiuni, slăbiciuni sau sentiment personal; prima se analizează în raport cu un terț, cea de-a doua în raport de însuşi magistratul.

În justiția română, există mai multe modalități de presiune şi control asupra magistraților. Sunt deja binecunoscute demersurile anilor trecuți din partea ministerului de a se interesa de cursul anumitor dosare (de exemplu, cele privind cauzele penale cu ziarişti), atragerea atenției judecătorilor de către oameni politici asupra modului de soluționare a unor dosare (restituirea caselor naționalizate[39] sau

[38] A se vedea *Tripartitul lui Ştefan Werböczy, 1514*, în: Alexandru Herlea, *Studii de istorie a dreptului*, Cluj-Napoca, Edit. Dacia, 1997, p. 203, unde se arată cele patru motive de care un judecător trebuie să se ferească cu toată puterea şi să fugă de ele: „*Teama* – înfricoşați de puterea cuiva, nu îndrăznim să spunem adevărul. *Lăcomia* – prin daruri ni se înmoaie sufletul. *Ura* – suntem porniți împotriva vrăjmaşului. *Iubirea* – prietenului sau rudei năzuim a le veni într-ajutor".

[39] Reamintim cel mai cunoscut caz al unei astfel de imixtiuni: discursul Preşedintelui României de la Satu-Mare din 1994 în privința restituirii caselor naționalizate, care a determinat un val de procese la Curtea Europeană a Drepturilor Omului – lipsa de verticalitate a unor judecători de la instanța supremă a făcut ca, după doar câțiva ani, această obedință să fie scump plătită prin pierderea mai multor procese, al căror număr este în creştere, de statul român la Strasbourg.

cauze cu oameni politici) ori chiar de către instituții (plângeri contravenționale având ca obiect respectarea legislației în materia autorizării construcțiilor).

Imparțialitatea completelor de judecată compuse de judecători poate fi pusă sub semnul îndoielii atât timp cât modul de împărțire a dosarelor este unul subiectiv, lăsat la voința exclusivă a președinților de instanțe[40]. De asemenea, reamintim modul subiectiv de repartizare a judecătorilor în cadrul secțiilor, nerespectându-se principiul specializării. În fine, depunctarea de către președinți la acordarea calificativelor anuale a magistraților „incomozi" sau acordarea de către aceștia a avizelor pentru promovarea în funcțiile de execuție și de conducere ale magistraților „docili" se încadrează în aceeași categorie de factori ce discreditează, în cele din urmă, credibilitatea și autoritatea justiției.

Imparțialitatea judecătorului s-ar defini prin absența prejudecăților sau a părerilor preconcepute. Din perspectiva art. 6, parag. 1 al *Convenției europene*, Curtea de la Strasbourg indică că imparțialitatea unui tribunal trebuie determinată potrivit unui demers subiectiv și a unuia obiectiv, analizate în raport cu fiecare magistrat din complet[41]:

a) Criteriul subiectiv. Se analizează conduita și convingerile personale ale judecătorului pe parcursul judecății și în modul de soluționare a unei cauze concrete. Imparțialitatea personală a fiecărui membru al completului este prezumată până la proba contrară, astfel că cel care invocă încălcarea art. 6 trebuie să facă dovada că judecătorul a fost influențat în mod personal, că a avut interes să soluționeze cauza într-un anumit mod. Comportamentul care favorizează sau defavorizează o anumită parte poate consta, de exemplu, în exprimarea unor remarci din care rezultă că judecătorul este convins de vinovăția acuzatului sau în legătura de rudenie a lui cu una dintre părți.

Tot aici, este cazul să amintim presiunile din partea presei. Astfel, potrivit datelor oficiale[42], 83% dintre judecători au declarat că asupra lor s-au exercitat presiuni. Cel mai adesea, acestea au fost de natură mediatică, apoi cele de natură politică, apoi cele exercitate în mod direct și cel mai puțin cele exercitate de conducerea administrativă a instanțelor. Iată așadar că dreptul și obligația presei de a cunoaște și informa opinia publică cu privire la activitatea justiției poate degenera. Astfel, în condițiile în care calitatea presei nu este din cea mai ridicată și reprezentanții presei ajung la informații confidențiale din dosare încă din faza de urmărire penală, când reporterii filmează pe ascuns în sălile de judecată și critică în

[40] Din acest punct de vedere este salutar comunicatul de presă al Ministerului Justiției din 10 mai 2004, cum că începând cu 1 sept. 2004 se va aplica un sistem de distribuire aleatorie a dosarelor, în funcție de numele părților. Ne întrebăm ce a oprit până acum conducătorii de secții și instanțe judecătorești să aplice acest sistem sau unul echivalent, de exemplu cel al tragerii la sorți?!

[41] Hotărârea CEDO din 6.05.2003, cauza *Klein și alții vs. Olanda*, trad. de C.-L. Popescu, „Pandactele române", nr. 4/2003, p. 172–176.

[42] Din *Raportul preliminar de evaluare a integrității și rezistenței la corupție a sistemului judiciar*, mai sus citat.

mod nejuridic, dar populist, procedurile urmate de judecător, apoi critică soluția sa de cele mai multe ori discreditând magistratul ca persoană, este aproape de înțeles ca dorința acestuia de a nu apărea pe prima pagină a ziarelor să-l împiedice a pronunța o soluție legală. Însăşi populația ar trebui să aibă pretenția la o presă corectă, fiind cunoscut că o campanie de presă dirijată împotriva unui acuzat pot să reducă şansele acestuia de a beneficia de un proces echitabil sau de a surpa încrederea publicului cu privire la rolul instanțelor în administrarea justiției[43]. Cu totul altfel ar sta situația dacă presa şi justiția ar fi într-o altă relație, pe de o parte acceptându-se că prima are posibilitatea de a descoperi poate mai rapid ilegalitățile, iar cealaltă de a le constata şi sancționa, iar pe de altă parte că presa – ca exponent al societății civile – poate susține ideea de independență a justiției în fața celorlalte puteri. Şi poate că de o independență a justiției depinde, până la urmă, şi independența presei.

b) Criteriul obiectiv. Acest criteriu presupune a se analiza de data aceasta dacă există fapte determinate şi verificabile care pot ridica îndoieli cu privire la imparțialitatea judecătorului, independent de comportamentul său personal. Se are în vedere deci competența sa funcțională. Scopul acestei analize este acela de a se stabili dacă judecătorul a oferit garanții suficiente pentru a elimina orice dubiu legitim în cauza respectivă. Din acest punct de vdere, noțiunile de independență şi imparțialitate obiectivă sunt intim legate.

În raport cu acest criteriu, s-a decis că dacă judecătorii care l-au condamnat pe reclamant sunt aceiaşi cu cei în fața cărora s-a comis infracțiunea este suficient pentru a ridica dubii legitime, care sunt justificate obiectiv, asupra imparțialității instanței (*nemo judex in causa sua*). Într-o altă speță s-a decis că participarea la ansamblul procedurilor chiar a persoanelor al căror comportament era criticat de articolul litigios este suficientă pentru a face ca imparțialitatea organului de decizie să fie subiect de neîncredere, căci instanțele nu sunt instituții impersonale, ci funcționează prin judecătorii care le compun şi, pentru a fi imparțiali, ei trebuie să fie suficient de detaşați, or în cauză contează sentimentele personale ale judecătorilor pentru a stabili dacă a existat sau nu ofensă adusă autorității judiciare, când infracțiunea s-a comis chiar față de ei[44].

În acest context, curtea ridică la rang de principiu necesitatea existenței până şi a *aparenței de imparțialitate*, necesară pentru a nu afecta încrederea publică (iar în procesele penale, mai mult ca orice, încrederea acuzatului) pe care într-o

[43] Hotărârea CEDO din 29.08.1997, cauza *Worm vs. Austria* şi decizia CEDO din 15.06.200, cauza *Pullicio vs. Malta*, citate de C.-L. Popescu în: *Libertatea de exprimare în jurisprudența Curții Europene a Drepturilo Omului (1999–2002)*, București, Edit. All Beck, p. 129. În sistemul de drept common law există, în scopul de a proteja administrarea justiției, infracțiunea de *contempt of court* care permite tribunalelor să intervină pentru a împiedica sau reprima un comportament de natură să o împiedice, să-i dăuneze sau să-i zădărnicească un caz dat.

[44] Hotărârea CEDO din 27.01.2004, cauza *Kyprianou vs. Cipru*, trad. de C.-L. Popescu, „Curierul judiciar", nr. 3/2004, p. 91–92.

societate democratică trebuie să o inspire instanțele judecătoreşti[45]. Astfel, s-a decis că simplul fapt că judecătorul a participat în faza premergătoare procesului la soluționarea unor cereri privind arestarea preventivă a acuzatului nu justifică în sine temerile privind imparțialitatea acestuia, dar aceasta este atinsă dacă în cadrul acelor proceduri judecătorul s-a pronunțat asupra vinovăției acelei persoane[46] sau asupra gravității faptelor şi pedepsei care i-ar putea fi aplicată[47]. La fel, simplul fapt că judecătorul a figurat odată printre membrii parchetului nu constituie un motiv de îndoială asupra imparțialității sale, dar nu există destule garanții ale acesteia în soluționarea unei cauze instrumentate de parchet în timpul cât el a ocupat o funcție de conducere, având astfel abilitarea de a controla, discuta mersul cauzei şi a oferi consultații juridice[48]. Nu este însă justificată în mod obiectiv imparțialitatea judecătorului care, în faza preliminară a procesului, a participat doar la audierea martorilor, fără a face nici o evaluare a acestor probe şi fără a formula concluzii asupra implicării acuzatului în săvârşirea infracțiunii[49].

Imparțialitatea judecătorilor este *garantată* prin instituirea sistemului de incompatibilități, interdicții şi incapacități. Unele dintre acestea sunt prevăzute în Constituție şi/sau legea nr. 92 (magistratul nu poate deține nici o altă funcție, nu poate fi implicat în activități de comerț şi în conducerea ori administrarea societăților comerciale, nu poate acorda consultații juridice, nu poate fi membru al vreunui partid politic sau să desfăşoare activități politice, nu are dreptul la grevă), altele în codurile de procedură (cazurile care stau la baza abținerii sau recuzării, ori a strămutării) sau în cel civil (1309: interzice judecătorului cesiunea de drepturi litigioase).

8. CONCLUZIE

Statul de drept este fundamentat pe supremația legii şi organizat pe baza principiului separației puterilor în stat. Cetățenii trebuie să respecte legea, dar şi autoritățile trebuie să o facă, iar funcționarea acestui sistem poate fi asigurat doar de o justiție independentă şi imparțială (echidistantă).

Curtea Europeană afirmă: ”*Justice must not only be done, it must also be seen to be done*” (nu e suficient ca justiția să fie făcută, ci trebuie ca acest lucru să se şi vadă). Aşadar, nu este suficient să existe garanții legislative pentru independența şi imparțialitatea justiției, ci însăşi instanțele trebuie să inspire încredere justițiabililor.

---

[45] Hotărârea CEDO din 25.06.1992, cauza *Thorgeirson vs. Islanda*, în: M. Macovei, *op. cit*., p. 337.

[46] Hotărârea CEDO din 24.05.1989, cauza *Hauschildt vs. Danemarca*, în: *ibidem*, p. 235.

[47] Hotărârea CEDO din 25.06.2002, cauza *Perote Pellón vs. Spania*, în: C.-L. Popescu, *Drepturile de procedură în jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului (2001–2002)*, Bucureşti, Edit. All Beck, Bucureşti, 2003, p. 212.

[48] Hotărârea CEDO din 1.10.1982, cauza *Piersack vs. Belgia*, în: V. Berger, *op. cit*., p. 205.

[49] Cauza nr. 59/1994/506/588, *Bulut vs. Austria*, la adresa Curții Europene, www.echr.coe.int. (nepublicată).

Independența şi imparțialitatea trebuie să fie efective şi recunoscute ca atare de justițiabili[50]. Poate că şi în acest sens trebuie aplicat principiul *accesului la justiție*, printr-o deschidere a instanțelor față de cetățean, printr-o mai mare accesibilitate față de oamenii pe care îi servesc. Cu cât acest acces şi înțelegerea publicului cu privire la sistemul judiciar va fi mai mare, cu atât se va obține şi apoi menține independența justiției. De altfel, independența nu este un privilegiu al judecătorilor, ci un privilegiu al cetățenilor într-un stat de drept; instanțele şi judecătorii doar administrază acest privilegiu pentru oameni[51].

Reforma justiției în România nu trebuie să aibă ca scop închiderea formală a capitolului 24 – *Jusiție şi Afaceri Interne de negociere cu Uniunea Europeană*. Trebuie creat un statut adecvat judecătorului, ținându-se seama de rolul esențial pe care acesta îl are în ceea ce priveşte protecția dreptului şi drepturilor omului şi libertăților fundamentale şi de faptul că, promovându-se independența judecătorilor se consolidează preeminența dreptului în statele democratice. De consolidarea poziției şi puterilor judecătorilor trebuie să se preocupe atât magistrații, cât şi puterea executivă şi cea legislativă, precum şi cetățenii de rând, căci de acestea depind instaurarea unui sistem juridic eficace şi echitabil.

[50] A se vedea Iulia Voinea-Moțoc, *Independența şi imparțialitatea justiției în Convenția Europeană a Drepturilor omului*, „Revista română de Drepturile Omului", nr. 10/1995, p. 40.

[51] Ernst Markel, *Judicial independence in a nutshell*, în revista „Euroiustitia" a Asociației Europene a Magistraților vol. 5, Issue 1, Ljubljana – Slovenia, martie 2001, p. 1.